



Correct gebruik van arbeidsmarktcijfers



Meer info
studiedienst@vdab.be



INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	3
Tellen	4
Afronden	4
Procenten	5
Percentage of procentueel aandeel	5
Procentueel verschil (procentuele stijging of daling)	5
Evolutie werkloosheid: maand- en jaarverschillen	6
Grootte van de absolute aantallen	7
Gemiddelde van percentages	7
Procentpunten	7
Cijfers duiden in een ruimer perspectief	8
Misleidende informatie	8
Indexeren	9
Centrummaten: gemiddelde, mediaan en modus	10
Grafieken	11
Welke grafiek?	11
Lijngrafiek	11
Staafdiagram	11
Cirkeldiagram	13
Valkuilen	14
Vermijd het gebruik van te veel data	14
Vermijd het gebruik van te weinig data	14
Bij weinig evolutie beter geen grafiek	15
Schaal en verhouding van de assen	15
Arbeidsmarktbegrippen	16
Algemeen	16
Indicatoren	17
Soorten werkloosheid	17

WOORD VOORAF

Cijfers zijn niet weg te denken uit het beleid, onderzoek en de journalistiek. Ze zijn van groot belang om feiten aan het licht te brengen of te ondersteunen. Ze stralen betrouwbaarheid uit en dragen hierdoor bij aan de geloofwaardigheid van mediaberichten.

Maar cijfers zijn ook het resultaat van menselijke en dus subjectieve keuzes, ze weerspiegelen niet noodzakelijk de objectieve werkelijkheid. Hoe er wordt geteld of berekend, welke cijfers er worden weergegeven of niet, en hoe cijfers worden voorgesteld, maakt dat de opstellers niet altijd een afspiegeling van de werkelijkheid weergeven, maar vaak onze werkelijkheid maken of vormgeven. Het tendentiekus goochelen met getallen is helaas een veel voorkomende praktijk.

Met deze beknopte handleiding kunnen we het 'bewust misbruik' van cijfers uiteraard niet voorkomen. De handleiding is vooral bedoeld om het correcte gebruik van arbeidsmarktgegevens en grafieken te stimuleren, en daarbij een aantal veel voorkomende valkuilen in kaart te brengen.

De handleiding wordt afgesloten met een aantal courante arbeidsmarktgegevens.

Suggesties?

Indien u suggesties heeft voor aanpassingen of verbeteringen, vernemen we dat graag:

studiedienst@vdab.be

TELLEN

Het berekenen van de som van (of het verschil tussen) twee of meer getallen is een basisbewerking die weinig uitleg hoeft.

Wát je telt is natuurlijk wél van belang:

- Procenten kan je niet zomaar optellen (dan moeten de noemers gelijk zijn).
- Tel enkel gegevens samen van dezelfde bron en met dezelfde definitie. Zo is bijvoorbeeld de werkloosheidstelling door VDAB niet dezelfde als die door Eurostat.

AFRONDEN

Mensen onthouden afgeronde cijfers beter dan niet-afgeronde. En ronde cijfers beter dan complexe. Een afgerond cijfer is bijvoorbeeld 9 i.p.v. 9,26. Een rond cijfer is een tiental, honderdtal of duizendtal; ook veelvoud van vijf vallen eronder.

Als je wil dat cijfers worden onthouden, gebruik dan afgeronde en ronde getallen. Tenzij het natuurlijk van groot belang is dat een exact cijfer wordt weergegeven. In gedetailleerde tabellen bijvoorbeeld is het niet aangeraden af te ronden. Om een tekst eenvoudiger en begrijpelijker te maken, kan het wel.

Hoe afronden?

Getallen met 5 of hoger na de komma worden naar boven afgerond; bij 4 en minder wordt naar beneden afgerond. Dus 5,4 blijft 5, maar 5,5 wordt 6. Let wel, bij meer getallen na de komma neem je alleen het eerste getal in beschouwing. 5,45 wordt dus niet eerst 5,5 (op basis van de laatste 5) om vervolgens 6 te worden.

Ronde cijfers

Ga na hoe exact je wilt zijn. Als 49% van de werkzoekenden laaggeschoold is, is die ene procent dan echt van belang of is 50% ook voldoende precies? Zoals we al aangaven, afgeronde cijfers worden gemakkelijker onthouden. Of je kunt in dit geval ook zeggen: 'de helft' is laaggeschoold. Ook dat onthouden mensen beter. Of 'ruim 60' beklift beter dan 63. Maar er zijn natuurlijk grenzen: 75 is niet bijna 100 en 20 is niet de helft van 50.

PROCENTEN

Een procent (van het Latijnse 'pro centum', per honderd), aangeduid door het teken %, is een honderdste deel. Men gebruikt procenten om een deel van een groter geheel aan te geven, door het geheel "op 100 te stellen". Door de uitdrukking in procenten, wordt vaak vermeden in decimalen te moeten rekenen en laten delen zich onderling gemakkelijk vergelijken.

Percentage of procentueel aandeel

Het aantal procenten wordt percentage of procentueel aandeel genoemd.

Voorbeeld: als van de 800 werkzoekenden er 200 hooggeschoold zijn, is dat in procenten uitgedrukt 25%, of een percentage van 25. De berekening is eenvoudig: $(200/800)*100$. Ook de werkloosheidsgraad bijvoorbeeld is een percentage, namelijk het percentage werkzoekenden in de beroepsbevolking.

Druk je verschillende delen van een geheel in procentuele aandelen uit, dan is de som ervan altijd 100% en zijn de verschillende delen logischerwijs met elkaar verbonden: een relatieve stijging/daling van één bepaald deel betekent noodzakelijkerwijs een relatieve daling/stijging van een ander deel.

Voorbeeld: als het procentueel aandeel van de vrouwelijke werkzoekenden in de werkloosheid stijgt, betekent dit automatisch dat dit van de mannelijke werkzoekenden daalt.

Maar in absolute waarden hoeft dit niet zo te zijn: een afname van het procentueel aandeel van een bepaald deel over de tijd kan toch samengaan met een stijging in absolute aantallen indien de andere delen sterker stijgen!

	Jaar A	% aandeel	Jaar B	% aandeel
Mannen	200	40,0%	250	35,7%
Vrouwen	300	60,0%	450	64,3%
Totaal	500	100,0%	700	100,0%

In absolute waarde is het aantal mannelijke werkzoekenden in jaar B gestegen.

Maar doordat het aantal vrouwelijke werkzoekenden relatief sterker is gestegen, neem het procentuele aandeel mannelijke werkzoekenden toch af.

Procentueel verschil (procentuele stijging of daling)

Met het procentueel verschil druk je uit hoeveel een absolute waarde relatief gezien toe- of afneemt.

Voorbeeld: als er in jaar A gemiddeld 200.000 werkzoekenden zijn en het jaar nadien 240.000, dan is de werkloosheid met 20% gestegen.

Procentuele verschillen kunnen op twee manieren berekend worden:

- neem de waarde 'na' (jaar B) min de waarde 'voor' (jaar A) en deel dit resultaat door de waarde 'voor' (jaar A)
- deel de waarde 'na' (jaar B) door de waarde 'voor' (jaar A) en trek van dit resultaat 1 af.

De tweede optie is natuurlijk de eenvoudigste formule.

Scholing	Jaar A	Jaar B	%-verschil	Formule	Formule
Laaggeschoold	43.200	49.400	14,4%	$=(C2-B2)/B2$	$=(C2/B2)-1$
Middengeschoold	94.150	98.200	4,3%	$=(C3-B3)/B3$	$=(C3/B3)-1$
Hooggeschoold	45.500	42.300	-7,0%	$=(C4-B4)/B4$	$=(C4/B4)-1$
Totaal	182.850	189.900	3,9%	$=(C5-B5)/B5$	$=(C5/B5)-1$

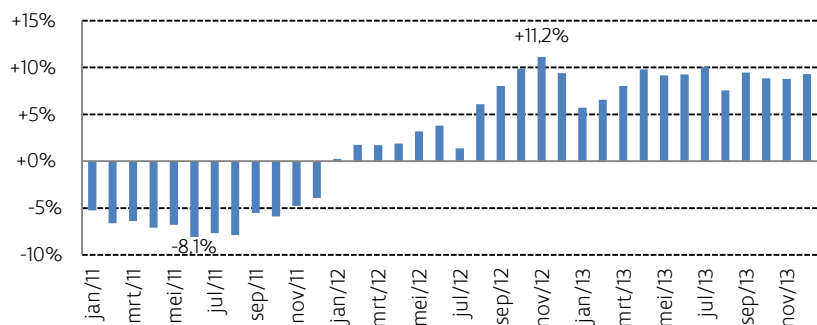
Net zoals bij de procentuele aandelen moeten de resultaten in procentnotatie worden weergegeven.

Evolutie werkloosheid: maand- en jaarverschillen

Bij de voorstelling van de werkloosheidscijfers worden meestal jaarverschillen gehanteerd, maandverschillen zijn immers veel te onderhevig aan seizoensschommelingen om een correcte inschatting van de werkloosheidsevolutie te geven. Dit komt duidelijk tot uiting in onderstaande voorbeelden.

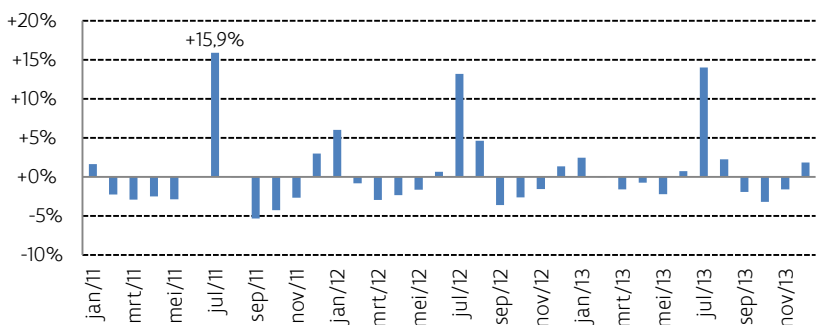
De jaarverschillen geven de werkloosheidsevolutie goed weer:

de werkloosheid daalde tot juni 2011 (-8,1%). Daarna kwam de kentering met een stijging van 11,2% op jaarbasis in november 2012.

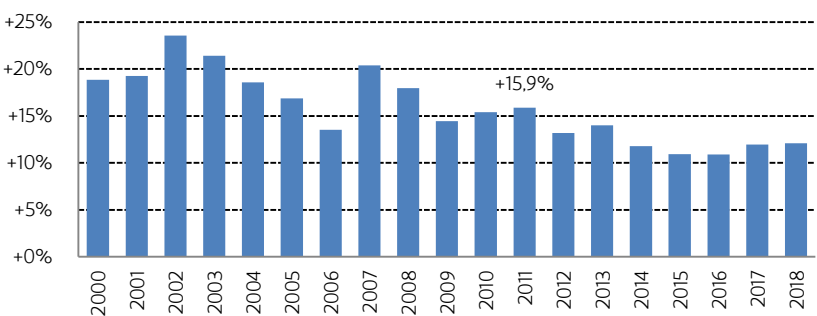


Maandverschillen zijn sterk onderhevig aan seizoensschommelingen.

In juli is er telkens een sterke stijging van de werkloosheid (instroom schoolverlaters), in september is er meestal een sterke daling (uitstroom leerkrachten, ...).



De juli-piek van 15,9% in 2011 is over een langere periode (alle maanden juli tussen 2000 en 2018) beschouwd eerder normaal. Voor een goede interpretatie van procentuele verschillen is het m.a.w. zeer nuttig ze in een langer tijds-perspectief te beoordelen. Dat geldt zeker voor de interpretatie van werkloosheidsgegevens.



Grootte van de absolute aantallen

Bij de interpretatie van verschilpercentages dient uiteraard de absolute grootte van de basisgegevens in rekening gebracht. Als bijvoorbeeld in de gemeente Herstappe (de kleinste gemeente van het land) het aantal werkzoekenden van 1 naar 2 stijgt, is dit een procentuele stijging van 100%. Dit kan je uiteraard niet zomaar met Vlaamse verschilpercentages vergelijken.

Wees dus alert op de aantallen waarover gerapporteerd wordt. Zijn die laag, vermeld dan de aantallen erbij als je over percentages schrijft. Best van al interpreteer je percentages altijd samen met de absolute aantallen.

Gemiddelde van percentages

Een percentage geeft steeds de verhouding weer van één absoluut getal (teller) t.o.v. een ander (noemer). Bij het berekenen van het gemiddelde van een reeks percentages wordt, bij ongelijke noemers, het totaal van de tellers gedeeld door het totaal van de noemers zodat een gewogen gemiddelde wordt bekomen (als hier geen rekening mee wordt gehouden, spreekt men van een ongewogen gemiddelde).

Voorbeeld: Het aandeel jongeren in het arrondissement Brugge kan enkel berekend worden als het aantal nwwz <25 jaar (teller) en het totaal aantal nwwz (noemer) gekend zijn, en dus niet door een gemiddelde te maken van de aandelen van de verschillende gemeenten. Gemeenten met een groot aantal nwwz wegen immers zwaarder door in het gemiddelde.

	A	B	C	D	E	F	G	H
		< 25 jaar	25 t/m 39 jaar	40 t/m 54 jaar	>= 55 jaar	Totaal	Aandeel jongeren	
1								
2	BEERNEM	86	64	53	39	242	35.5%	
3	BLANKENBERGE	141	218	170	177	706	20.0%	
4	BRUGGE	844	1.034	720	568	3.166	26.7%	
5	DAMME	44	50	26	47	167	26.3%	
6	JABBEKE	64	45	57	47	213	30.0%	
7	OOSTKAMP	113	103	73	69	358	31.6%	
8	TORHOUT	108	142	90	78	418	25.8%	
9	ZEDLIGEM	119	77	74	70	340	35.0%	
10	ZUIJENKERKE	10	9	8	10	37	27.0%	
11	KNOKKE-HEIST	128	166	183	202	679	18.9%	
12	ARRONDISSEMENT	1.657	1.908	1.454	1.307	6.326	26.2% = B12/F12 -> CORRECT	
13							27.7% = GEMIDDELTE (G2:G11) -> FOUT	

Procentpunten

Een procentpunt is niet hetzelfde als een procent. Procentpunt (ppn) wordt gebruikt om een absoluut verschil aan te geven tussen twee percentages, procenten voor een relatief verschil.

Voorbeeld: Als de werkloosheidsgraad stijgt van 4% naar 6% is dit relatief uit te drukken als een stijging met 50%, of absoluut als een stijging van 2 procentpunt (ppn). De media verwarren procenten heel vaak met procentpunten. Door zowel bij absolute als bij relatieve verschillen tussen percentages over procenten te spreken wordt het wel erg onduidelijk. Ook hier geldt dat als je de absolute cijfers erbij vermeldt verwarring wordt vermeden.

Voorbeeldartikel uit een Vlaamse krant

*In de regio Mechelen is er een werkloosheidsgraad van 6,26 procent en dat ligt onder het gemiddelde. Voor Vlaanderen bedraagt de werkloosheidsgraad 6,59 procent en voor de provincie Antwerpen zelfs 7,91 procent. In Mechelen is de werkloosheidsgraad in een jaar tijd gestegen met bijna **een procent**. In de provincie Antwerpen noteerden we een **stijging met 1,17 procent** en in Vlaanderen ging het om **1 procent**. Mechelen scoort dus niet zo slecht; klinkt het bij VDAB.*

*Wat betreft de werkloosheidsgraad springen vooral Mechelen en Willebroek eruit. In Mechelen bedraagt de werkloosheidsgraad 9,05 procent, in Willebroek 7,76 procent. Voor Mechelen betekent dat in een jaar een **stijging met 1,36 procent**, voor Willebroek zelfs een **stijging met 1,78 procent**.*

In plaats van '**procent**' moest hier systematisch 'procentpunt' staan, een wereld van verschil.

Cijfers duiden in een ruimer perspectief

Niet alleen is het nuttig absolute aantallen en percentages samen te gebruiken, het is vaak ook aan te bevelen **cijfers in een ruimer perspectief** te plaatsen.

Als je bijvoorbeeld schrijft dat de Vlaamse werkloosheid met 10% is gestegen, wat betekent dit dan? Is dit veel, of valt het mee? Hoe was het de maanden/jaren ervoor? Hoe is dit in vergelijking met andere regio's/landen? Enz.

Lezers hebben uiteraard nood aan heldere duiding om cijfers beter te kunnen interpreteren. Die duiding is soms ver zoek.

Voorbeeldartikel uit een Vlaamse krant

3.000 werklozen meer dan vorig jaar

Het aantal werkzoekenden met een uitkering in België is tegenover vorig jaar met 3.000 gestegen, tot 439.052. In Vlaanderen kwamen er op een jaar tijd zelfs 3.500 werklozen bij. Dat blijkt uit de statistieken van de RVA. De langdurige werkloosheid is wel gedaald met 3.900.

Wat ben je met zo'n artikel?

De stijging in Vlaanderen met 3.500 werkzoekenden met een uitkering betekent waarschijnlijk een daling in Brussel en Wallonië. Of bijvoorbeeld een scherpe daling in Wallonië en een stijging in Brussel. Op basis van dit artikel kom je dat alvast niet te weten. En geldt die stijging voor een specifieke maand? Een kwartaal? Jaar? Is dit een sterke stijging in vergelijking met andere maanden/jaren? ... Procentueel gaat het maar om een toename met 0,7%, dat lijkt niet indrukwekkend.

Voorbeeldartikel uit een Vlaamse krant

Belgische werkloosheidsgraad stijgt met 6 procent

BRUSSEL - België telde in september 612.613 niet-werkende werkzoekenden, dat is een toename met 6 procent ten opzichte van september vorig jaar. Het aantal uitkeringsgerechtigden kwam vorige maand uit op 450.917, of 5,2 procent meer dan vorig jaar. De stijging doet zich voor in elk gewest.

De werkloosheidsgraad wordt hier verward met het aantal werkzoekenden, iets wat wel vaker gebeurt in krantenartikels. En waar komen deze gegevens vandaan? Is een stijging met 6% veel?

Misleidende informatie

In de media staan regelmatig misleidende nieuwsberichten op basis van te kleine steekproeven, niet-representatieve online polls en niet-significante resultaten.

Voorbeeldartikel uit een Vlaamse krant

Verhofstadt krijgt voorkeur als premier

BRUSSEL - In de strijd om het premierschap moet Yves Leterme (CD&V) de duimen leggen tegen aftredend premier Guy Verhofstadt (Open VLD). Eenenvertig procent vindt Verhofstadt het meest geschikt om (opnieuw) premier te worden, tegenover 40 procent voor Leterme. Die laatste blijft wel de populairste politicus.

Verhofstadt is maanden uit beeld geweest, maar slaagt er toch in Leterme achter zich te laten als het gaat om het premierschap. De peiling is deze week afgenomen, tussen dinsdag 4 en vrijdag 7 december. Net nadat Verhofstadt opnieuw op het voorplan verscheen. Op die korte tijd wipt hij over Yves Leterme.

De journalist die dit artikel schreef, heeft duidelijk een gebrek aan feeling voor de foutenmarges bij politieke peilingen (of negeert ze). Bij de bewuste peiling werden 751 Vlamingen ondervraagd, de foutenmarge schommelt vermoedelijk rond de 3,5%. Dus beweren dat Verhofstadt voorbij Leterme is gefietst, is enkel stemmingmakerij. Want het verschil is totaal niet significant.

INDEXEREN

Een index is een cijfer waarmee de ontwikkelingen van verschillende grootheden in de tijd gemakkelijker met elkaar kunnen worden vergeleken. Het kan om dezelfde grootheden gaan (bijvoorbeeld de werkloosheids-evolutie in twee regio's), om totaal verschillende grootheden (bv. de evolutie van de werkloosheid en van de bevolking) of samengestelde grootheden (combinatie van verschillende variabelen).

Bij het indexeren wordt voor een gekozen tijdstip (basis) de waarde van de te indexeren grootte gelijk aan 100 gesteld, en worden de waarden voor de andere tijdstippen op basis hiervan herberekend (geïndexeerd). In feite gaat het dus eveneens om een procentueel verschil (een indexstijging/daling met 1, is hetzelfde als een stijging/daling met 1 procentpunt), maar dan ten opzichte van een specifieke uitgangssituatie. Bij indexcijfers wordt ook niet het procentteken gebruikt.

De keuze van het basistijdstip is niet zo evident en kan de conclusie beïnvloeden.

Voorbeeld: Evolutie van de werkloosheid

			Indices (jaar A=100)		Indices (jaar B=100)	
	REGIO A	REGIO B	REGIO A	REGIO B	REGIO A	REGIO B
JAAR A	17.000	17.000	100	100		
JAAR B	28.000	23.000	165	135	100	100
JAAR C	29.000	30.000	171	176	104	130
JAAR D	30.000	31.000	176	182	107	135
JAAR E	33.000	33.000	194	194	118	143

Als je jaar A als basisjaar neemt, is de index voor beide regio's in het eindjaar (E) hetzelfde.

Neem je jaar B als basisjaar krijg je een heel ander resultaat.

Er zit ook een addertje onder het gras. De werkloosheid in regio B is in jaar C t.o.v. basisjaar A met 76% gestegen (176-100), maar je mag niet zeggen dat de werkloosheid tussen jaar B en jaar C met 41% is toegenomen (176-135). De indexcijfers slaan immers terug op een bepaald basisjaar. Als je het procentueel verschil tussen twee andere jaren dan het basisjaar wil bepalen, moet je gebruik maken van de formule voor procentuele verschillen: $(30.000-23.000)/23.000=+30\%$!

Voor het grote publiek is indexeren vaak moeilijk begrijpbaar, de meeste lezers zullen niet meteen doorhebben hoe zo'n getal tot stand komt (zeker als het basisjaar niet vermeld wordt). Gebruik indexeren vooral voor jezelf, om reeksen vergelijkbaar te maken. Vertaal geïndexeerde cijfers voor je publiek naar specifieke procentuele veranderingen.

CENTRUMMATEN: Gemiddelde, Mediaan en Modus

Rijen cijfers geven geen inzicht. Als je leest dat de vijf vacatures van bedrijf x vorig jaar 20, 25, 32, 15 en 6 dagen openstonden weet je nog niet zoveel. We hebben behoefte aan een maat die deze getallen voor de lezer samenvat. Dat kan op verschillende manieren.

Rekenkundig gemiddelde

Een van de meest gerapporteerde cijfers in het nieuws naast procenten is het (rekenkundig) gemiddelde, het meest gebruikte getal om het centrum of midden van een verzameling numerieke gegevens aan te geven. Het gemiddelde is de som van de waarden gedeeld door het aantal waarnemingen.

Mediaan

De mediaan is een andere manier om het midden van een numerieke gegevensverzameling te meten. Het is het getal dat evenveel getallen uit de gegevensverzameling boven zich heeft als onder zich. Anders gezegd: de mediaan is het middelste getal als je de getallen op volgorde van klein naar groot zet (bij een even aantal wordt het rekenkundig gemiddelde van de twee middelste getallen genomen). Het is een maat die bv. veel gehanteerd wordt bij studieresultaten. Van die mediaan kun je zeggen dat vijftig procent van de leerlingen lager scoort en vijftig procent hoger.

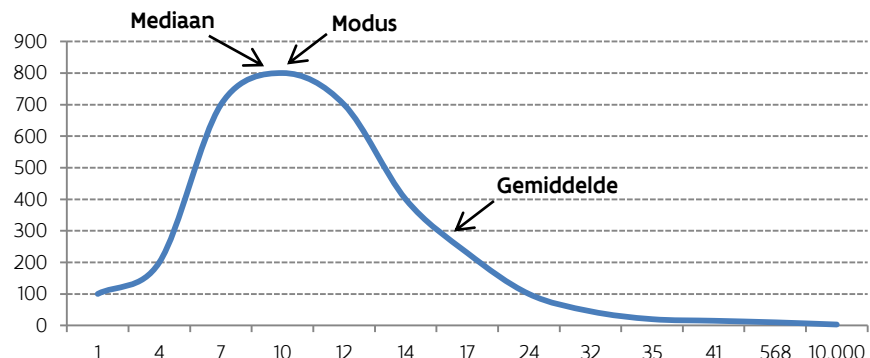
Modus

Het getal dat het meeste voorkomt (met de hoogste frequentie). In de volksmond wordt het modale inkomen beschouwd als het gemiddelde inkomen, maar in feite is dit dus niet correct.

Bij een **normale verdeling** geeft het gemiddelde een uitstekend beeld. Een typische normale verdeling is bv. die van de lichaamslengte van de bevolking, met een beperkt aantal uitschieters (zeer grote of zeer kleine niet-representatieve waarden) die evenredig verdeeld zijn zowel onder als boven het gemiddelde.

Bij een **scheve verdeling** (grafiek helt over naar één kant, zie hieronder) is dit niet het geval. De uitschieters beïnvloeden dan teveel het gemiddelde waardoor dit als centrummaat minder geschikt is. De mediaan, die minder gevoelig is aan uitschieters, is dan meer aangewezen. Dit geldt eveneens voor de modus.

Een typisch voorbeeld van een scheve verdeling is de inkomensverdeling met een uitloper naar rechts (een beperkt aantal zeer hoge inkomens). Indien er één uitloper zou zijn met een extreem hoog inkomen zal dit wel het gemiddelde beïnvloeden maar niet de mediaan. Ook de modus, in dit geval het inkomen dat door de meeste mensen verdiend wordt, zou hier een goede centrummaat zijn. Maar als term kom je de modus zelden of nooit in nieuwsberichten tegen.



GRAFIEKEN

Grafieken zijn een efficiënte en duidelijke manier om cijfermateriaal te presenteren en kunnen heel wat aan het licht brengen. Zeker om verhoudingen, vergelijkingen en ontwikkelingen in de tijd zichtbaar te maken zijn ze erg handig, en vaak de beste oplossing.

Maar **grafieken bouwen is keuzes maken**. Welke grafieken gebruik je voor welke gegevens? En waar moet je zoal op letten?

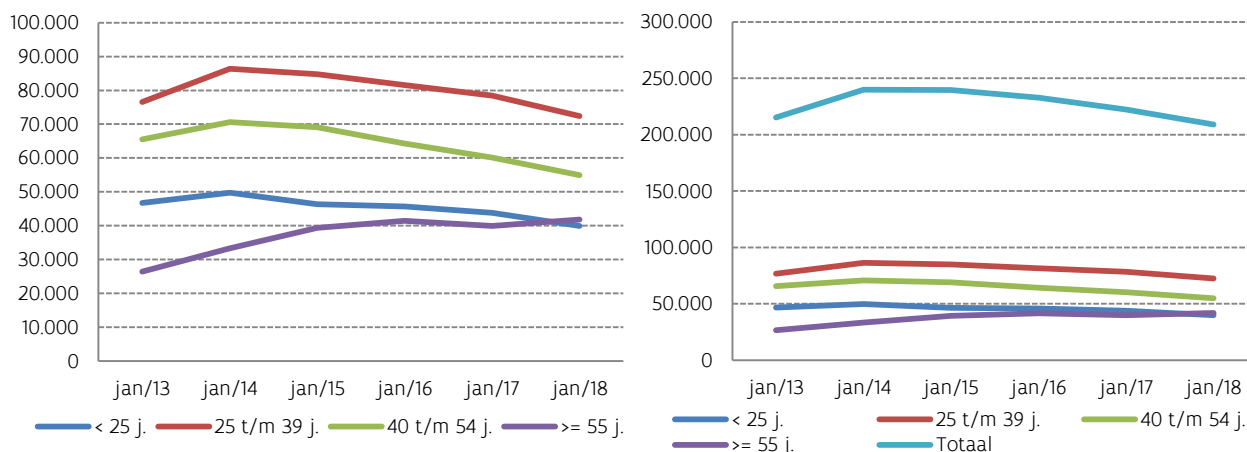
Welke grafiek?

De drie meest gebruikte grafieken zijn lijngrafieken, staafdiagrammen en cirkeldiagrammen. Andere grafieken zijn eerder specialistisch en minder geschikt voor een breed publiek.

Lijngrafiek

Een lijngrafiek is een grafiek waarbij punten door een lijn verbonden worden. Zo'n grafiek is uitgezet langs twee assen: een horizontale as (x-as) en een verticale as (y-as). Lijngrafieken lenen zich uitstekend voor ontwikkelingen in de tijd. De tijd (dagen, weken, maanden, jaren, ...) wordt dan op de x-as uitgezet, de hoeveelheden (de afhankelijke variabele) op de y-as.

In onderstaand voorbeeld wordt de evolutie van het aantal werkzoekenden volgens leeftijd uitgezet over een periode van 6 jaar. Je kan zelf kiezen of je ook het totaal erbij afbeeldt (rechtse grafiek). Dit heeft natuurlijk enkel zin als dit een nuttige eenheid vormt, zoals hier het geval is (het totale aantal werkzoekenden). Het probleem met het totaal erbij is dat de maximumwaarde op de y-as dan uiteraard verhoogd wordt, waardoor de evoluties van de verschillende categorieën (leeftijd in het voorbeeld) worden samengedrukt en daardoor minder duidelijk afleesbaar zijn.

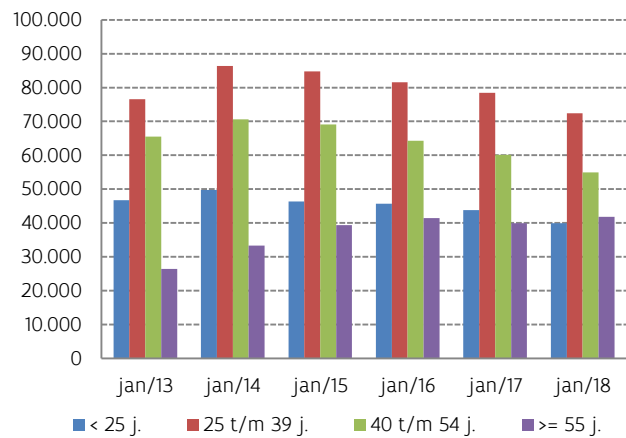


Staafdiagram

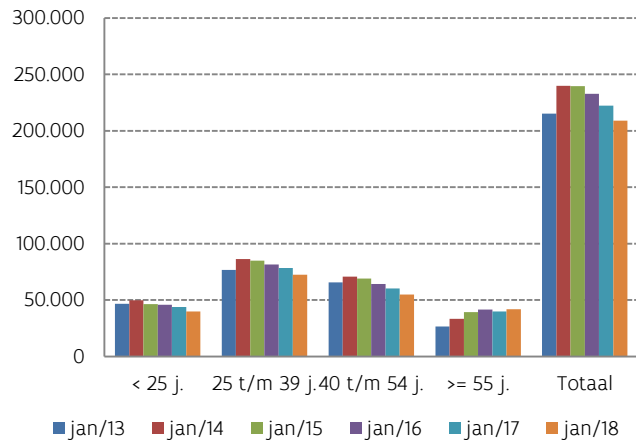
Staafdiagrammen zijn handig om verhoudingen en hoeveelheden weer te geven. Je kan er eveneens een tijdsverloop mee weergeven. De hoeveelheden worden doorgaans in de y-as afgezet en de verschillende eenheden of het tijdsverloop op de x-as.

Hieronder vind je hetzelfde voorbeeld als bij de lijngrafiek, nl. het aantal werkzoekenden volgens leeftijd over een periode van 6 jaar. Naargelang wat je wil accentueren kan je de verschillende categorieën naast elkaar zetten, de aantallen stapelen, of percentueren en stapelen.

Zet je de gegevens per jaartal **naast elkaar** dan zijn de absolute aantallen van de verschillende categorieën erg duidelijk, alsook hoe ze zich verhouden binnen 1 jaartal. Maar het is dan wel moeilijker één specifieke categorie over verschillende jaren te vergelijken, omdat ze niet naast elkaar staan. Bijvoorbeeld het aantal werkzoekenden jonger dan 25 jaar kan je niet in één oogopslag vergelijken. En over het totaal aantal werkzoekenden kan je ook niet onmiddellijk een goed beeld vormen. Waren er bijvoorbeeld in 2017 meer of minder werkzoekenden dan in 2013?



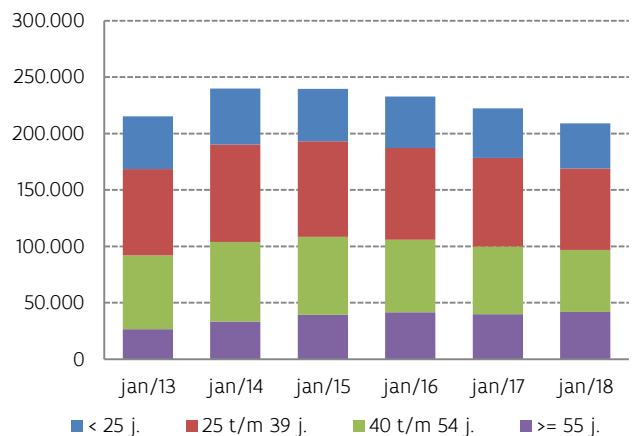
Je kan dat natuurlijk oplossen door de verschillende categorieën (leeftijd) op de x-as uit te zetten en het totaal toe te voegen. Dan zie je snel dat het aantal werkzoekenden in 2017 hoger lag dan in 2013.



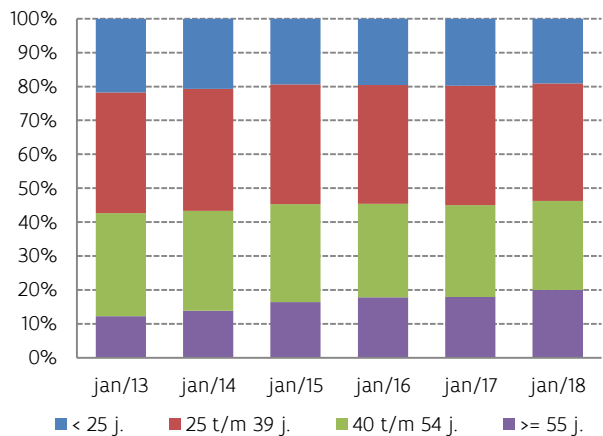
Door het totaal toe te voegen vergroot je wel weer de maximumwaarde op de y-as (zoals in het voorbeeld van de lijngrafiek), wat de leesbaarheid van de grafiek niet ten goede komt.

Een andere optie is **stapelen**.

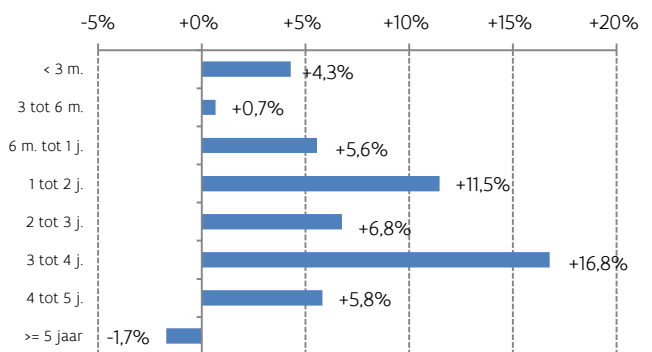
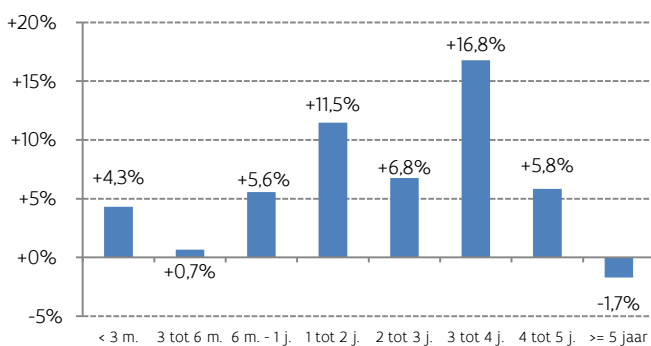
In het gestapeld staafdiagram is het totaal eveneens duidelijk. Ook de evolutie van de verschillende categorieën, en de verhouding ertussen, is redelijk duidelijk. Maar als je daar echt goed zicht op wil krijgen, opteer je beter voor het voorgaande voorbeeld, of voor één van de lijngrafieken op de vorige pagina.



Door te **percentueren en te stapelen** wordt het totaal op honderd procent gezet en worden de relatieve verhoudingen (procentuele aandelen), en de veranderingen hierin over de tijd, heel duidelijk. Het is voor dit voorbeeld de enige grafiek die snel duidelijk maakt dat het aantal oudere werkzoekenden (>=55 jaar) relatief toeneemt over de beschouwde periode (stijging van het procentuele aandeel).

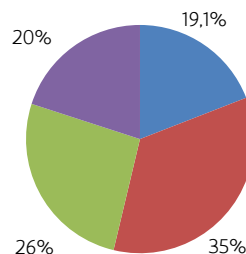
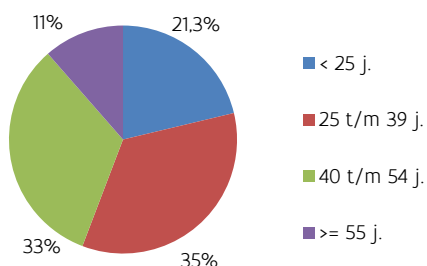


Bij voorkeur houd je de staafdiagrammen verticaal. Horizontale staafdiagrammen kunnen verwarrend zijn, de lezer is immers vooral gewend aan 'hoger is meer'. Onderstaande staafdiagrammen geven de evolutie van het aantal werkzoekenden per werkloosheidsduur weer. Het verticale staafdiagram is makkelijker leesbaar.



Cirkeldiagram

Cirkeldiagrammen zijn vooral bedoeld om procentuele aandelen (verhoudingen) weer te geven. Hieronder opnieuw ons voorbeeld van het relatieve aantal werkzoekenden opgesplitst naar leeftijd (voor één bepaald jaar). Eventueel kan er in de tijd vergeleken worden door een tweede cirkeldiagram toe te voegen, hoewel het gepercentueerd gestapeld staafdiagram daarvoor beter geschikt is.



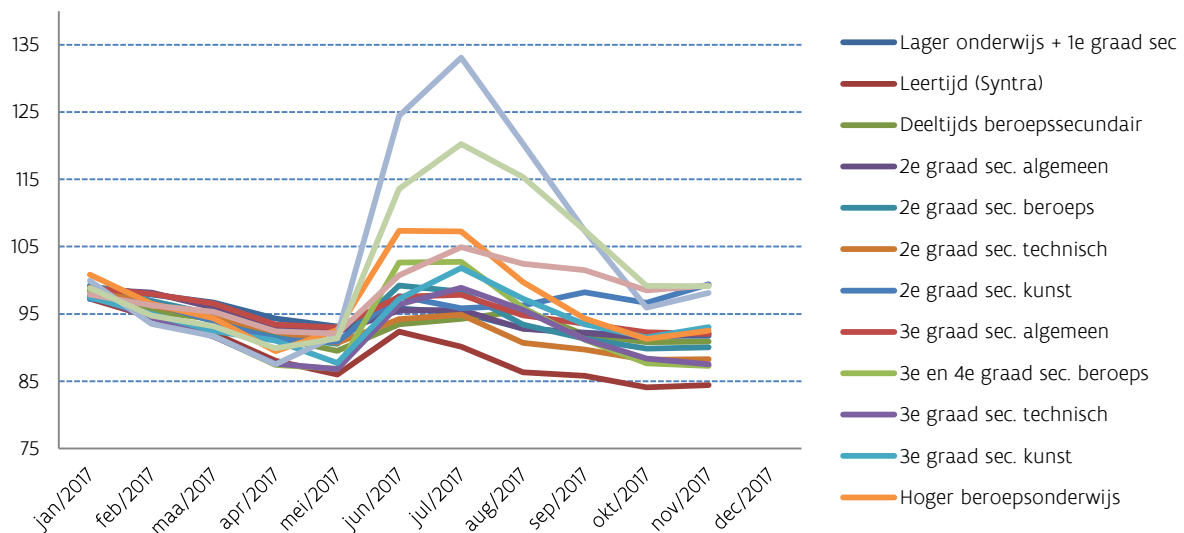
Valkuilen

Vermijd het gebruik van te veel data

Het lijkt heel efficiënt om veel data in één grafiek op te nemen, dat scheelt heel wat ruimte. Maar **het moet leesbaar blijven** natuurlijk.

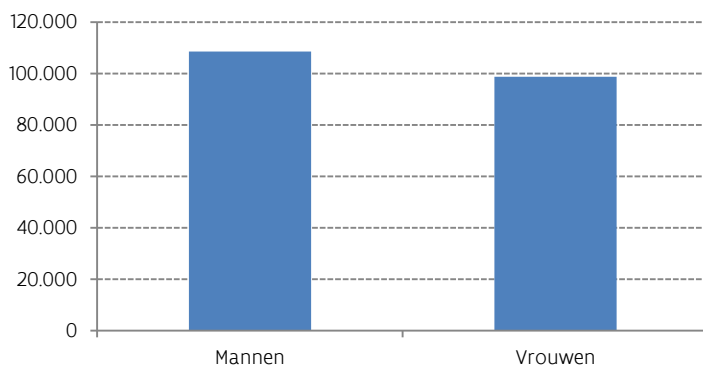
In onderstaande grafiek wordt de werkloosheidsevolutie in Vlaanderen volgens het scholingsniveau weergegeven. De aantallen zijn geïndexeerd op januari 2017. Kan je de werkloosheidsevolutie van werkzoekenden deeltijds beroepssecundair er vlot uithalen?

Door de indexering is het ook niet duidelijk om welke aantallen het gaat. Kleine aantallen leveren bovendien vaak een veel grilliger verloop op.



Dergelijke overladen grafieken zijn uiteraard onleesbaar en brengen niets bij. Teveel gedetailleerde cijfers worden beter in een tabel weergegeven.

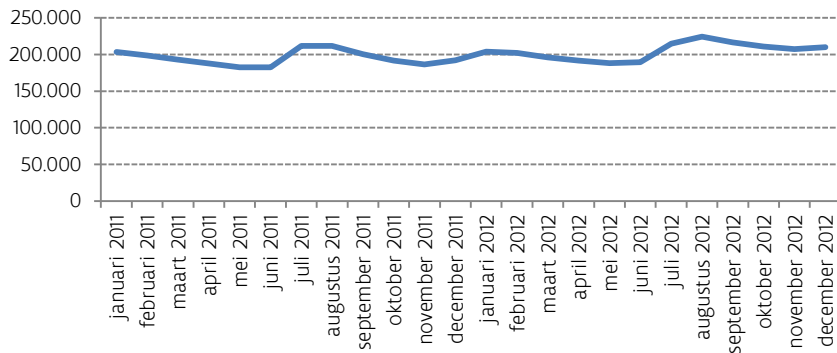
Vermijd het gebruik van te weinig data



Ook bij te weinig data is een grafiek meestal niet zinvol, zoals hiernaast. De informatie laat zich dan gemakkelijk in één zin samenvatten. Tenzij je natuurlijk iets expliciet in de verf wil zetten (denk maar aan de uitslag van een referendum bijvoorbeeld), en het door het gebruik van een grafiek wil doen opvallen.

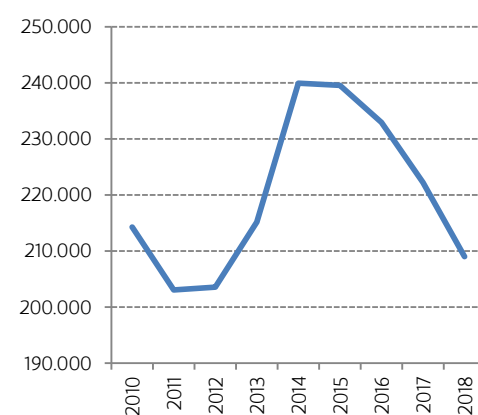
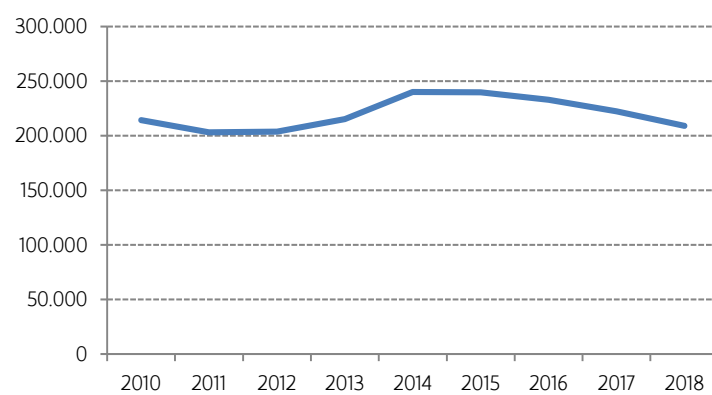
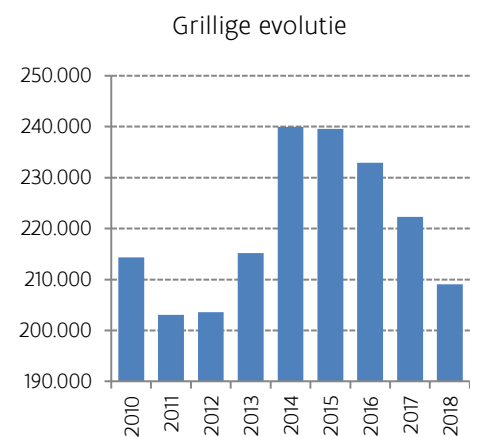
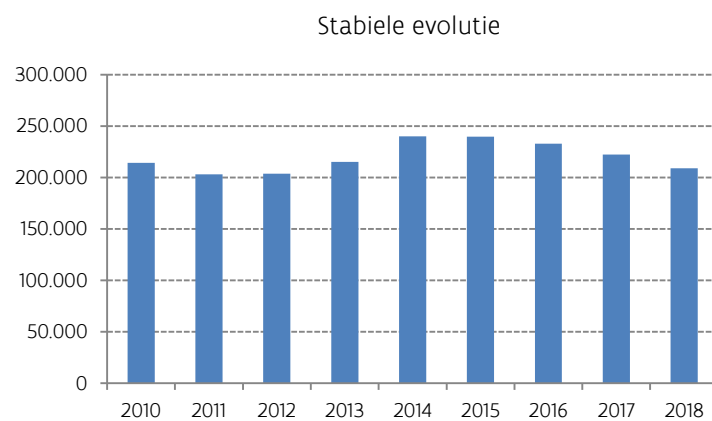
Bij weinig evolutie beter geen grafiek

Als er weinig evolutie in de cijfers zit, is het beter dat gewoon te zeggen in plaats van een vlakke grafiek af te beelden.



Schaal en verhouding van de assen

De schaal van de assen van de grafiek heeft een grote invloed op de perceptie van de data. Met dezelfde data kan je laten zien dat evoluties stabiel of grillig zijn. Ook de verhouding van de lengte van x- en y-as speelt hierin een belangrijke rol.



Voor een goede vergelijking van grafieken moet de schaal en de verhouding van de assen steeds gelijk zijn.

ARBEIDSMARKTBEGRIPPEN

Algemeen

Beroepsbevolking

De beroepsbevolking bestaat uit diegenen die aan het werk zijn (werkenden) en zij die beschikbaar zijn voor een job en actief op zoek naar werk (niet-werkende werkzoekenden (NWWZ)).

- De werkenden worden berekend als de som van de loontrekkenden, de zelfstandigen en de helpers. Dankzij het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid kan er gecorrigeerd worden voor dubbeltellingen.
- De niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) worden becijferd op basis van statistieken van de gewestelijke bemiddelingsinstanties (VDAB, Forem, Actiris en ADG) die worden gebundeld door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA). In Vlaanderen wordt het dossier van de werkzoekende, ingeschreven bij VDAB, als basis genomen. De NWWZ bestaan uit 4 categorieën: de werkzoekenden met een werkloosheidsuitkeringsaanvraag (WZUA), de BIT-jongeren (beroepsinschakelingstijd), de vrij ingeschrevenen en een restgroep (o.a. leefloners). Voor meer detail verwijzen we naar de helppagina's in Arvastat (arvastat.vdab.be).

Bevolking op arbeidsleeftijd

Alle personen tussen 15 en 64 jaar die in België wonen.

Niet-beroepsactieve bevolking

De niet-beroepsactieve bevolking bestaat uit die personen die niet werken, niet beschikbaar zijn voor een job en/of niet actief op zoek zijn naar een job.

Binnenlandse (of interne) werkgelegenheid

De binnenlandse werkgelegenheid bestaat uit alle in Vlaanderen/België werkende personen die betaalde arbeid verrichten in een in Vlaanderen/België gevestigde productie-eenheid, voor zover het een hoofdactiviteit betreft.

Totaal aantal jobs

De jobs zijn de vervulde arbeidsplaatsen bij de in België gevestigde productie-eenheden. De jobs omvatten (jobs voor) loontrekkenden, zelfstandigen en helpers.

Knelpuntberoepen

Bij knelpuntberoepen duurt de zoektocht naar een (geschikte) kandidaat gemiddeld langer dan bij andere beroepen. Dit betekent niet dat knelpuntvacatures niet ingevuld geraken, bij de meerderheid lukt dit uiteindelijk wel. Het knelpuntkarakter van een beroep kan veroorzaakt worden door een kwantitatief of kwalitatief tekort aan arbeidskrachten, of door minder gunstige arbeidsomstandigheden die veel potentiële kandidaten afschrikken.

Indicatoren

Activiteitsgraad

Het aandeel van de beroepsbevolking in de totale bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).

Werkzaamheidsgraad

Het aandeel werkenden in de totale bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).

Vaak wordt hiervoor ook de term 'werkgelegenheidsgraad' (of 'tewerkstellingsgraad') gebruikt (o.a. door de Algemene Directie Statistiek en Economische informatie van de Federale Overheidsdienst Economie). Dit kan tot verwarring leiden omdat voor verschillende andere instanties (o.a. VDAB en het Steunpunt Werk) met 'werkgelegenheidsgraad' het aantal jobs (arbeidsplaatsen) en niet het aantal werkenden t.o.v. de bevolking op arbeidsleeftijd wordt bedoeld (zie hieronder). Werkzaamheidsgraad en werkgelegenheidsgraad zijn dus twee verschillende concepten. De werkzaamheidsgraad verwijst naar de aanbodzijde van de arbeidsmarkt (werkenden), terwijl de werkgelegenheidsgraad betrekking heeft op de vraagzijde van de arbeidsmarkt (arbeidsplaatsen of jobs).

Werkgelegenheidsgraad of Jobratio

Het aantal jobs (arbeidsplaatsen) per 100 inwoners op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).

Werkloosheidsgraad

Het aandeel niet-werkende werkzoekenden (18-64 jaar) in de beroepsbevolking (18-64 jaar). De werkloosheidsgraden die VDAB publiceert zijn gebaseerd op administratieve data en verschillen van die van Eurostat die gebaseerd zijn op enquêtegegevens en op de werkloosheidsdefinitie van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO).

Spanningsgraad

Het aantal niet-werkende werkzoekenden (maandgemiddelde) t.o.v. het gemiddeld aantal maandelijks beschikbare vacatures bij VDAB.

Vervullingspercentage vacatures

Indicator die weergeeft in welke mate de beschikbare jobs ingevuld worden. Het vervullingspercentage is de verhouding van het aantal vervulde vacatures t.o.v. het totaal aantal afgehandelde vacatures (afgehandeld = vervuld + geannuleerd).

Tertiariseringsgraad

Aantal jobs voor loontrekkenden in de dienstensector t.o.v. het totaal aantal jobs.

Soorten werkloosheid

Frictiewerkloosheid

Werkloosheid die ontstaat omdat het altijd even duurt voordat iemand een (nieuwe) baan vindt. Het zoekproces kost tijd en gedurende die tijd kan iemand even werkloos zijn. Wordt daarom ook wel eens zoekwerkloosheid genoemd.

Conjuncturele werkloosheid

Ontstaat door een teruggang in de conjunctuur. Als de vraag naar producten tijdelijk afneemt is een onderneming gedwongen minder te gaan produceren. Dat kan tot ontslagen leiden, of eventueel tot tijdelijke werkloosheid omwille van economische redenen.

Tijdelijke (of technische) werkloosheid

We spreken van tijdelijke werkloosheid wanneer de uitvoering van de arbeidsovereenkomst tijdelijk wordt opgeschort met behoud van de contractuele band. Men wil zo het hoofd bieden aan een tijdelijke vermindering of onderbreking van de bedrijfsactiviteit ten gevolge van economische redenen, slechte weersomstandigheden en technische storingen, overmacht, jaarlijkse vakantie, staking of lock-out.

Structurele werkloosheid

Structurele werkloosheid is werkloosheid die geen verband houdt met schommelingen in de economische conjunctuur, maar veroorzaakt wordt door een slechte afstemming tussen arbeidsvraag en -aanbod.

Verscheidene oorzaken kunnen hieraan ten grondslag liggen, zoals:

- een achterblijvende productiecapaciteit, bijvoorbeeld als gevolg van geringe investeringen en/of economische veroudering;
- veranderingen in het productieproces waardoor er minder arbeid nodig is (bijvoorbeeld arbeidsbesparende machines) of er nood is aan hoger opgeleide werknemers (typerend bij technologische vooruitgang);
- verschuivingen in (de structuur van) de (beroeps)bevolking, bijvoorbeeld intrede grote aantallen jongeren, immigratie, gebrek aan mobiliteit bij werknemers, stijgende werkzaamheidsgraad (meer 50-plussers, meer vrouwen, ...), ...

Verdoken werkloosheid

Verdoken werkloosheid is een bijzondere vorm van structurele werkloosheid en treft personen die hun plaats op de arbeidsmarkt maar ten dele of helemaal niet kunnen opnemen, bijvoorbeeld een job beneden diploma, deeltijds werken terwijl men een voltijdse betrekking wil, ...

Seizoenswerkloosheid

Sommige beroepen kunnen slechts tijdens een bepaalde periode van het jaar worden uitgeoefend. Voorbeelden zijn reisleiders van vakantiecentra tijdens de wintermaanden, stilleggen bouw tijdens een strenge winter, fruitplukkers, ...